

เมื่อลูกจ้างสร้างสรรค์งาน ลิขสิทธิ์ในงานจะเป็นของใคร

พรเทพ ทวีภยอนันต์

ผู้บริหารสำนักทนายบุคคล

บริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน)

โดย ปกติทั่วไปลิขสิทธิ์ในงานที่สร้างขึ้นจะเป็นของผู้สร้างสรรค์ แต่มีบางกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ลิขสิทธิ์เป็นของบุคคลอื่นที่มีได้เป็นผู้สร้างงานคนแรก ซึ่งอาจเป็นเพราะบุคคลดังกล่าวได้ลงทุนทางเศรษฐกิจไปเพื่อก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์ หรือเป็นเพราะงานนั้นเกิดขึ้นในความควบคุมดูแลของบุคคลนั้น บุคคลนั้นแม้มิใช่ผู้สร้างสรรค์ หรือผู้สร้างงานคนแรกก็อาจมีลิขสิทธิ์ในงานนั้นได้

ลิขสิทธิ์ในงานตามสัญญาจ้างแรงงาน ก็เป็นกรณีหนึ่งของผู้สร้างงานคนแรกอาจไม่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานที่ตนเองสร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งกรณีนี้ผู้ว่าจ้างตามสัญญาจ้างแรงงานอาจได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ที่พนักงาน หรือลูกจ้างได้สร้างสรรค์ขึ้น ก็โดยทำความตกลงเป็นหนังสือกับพนักงาน หรือลูกจ้างนั้น ทั้งนี้โดยอาศัยมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ซึ่งบัญญัติว่า **“งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ขึ้นในฐานะพนักงาน หรือลูกจ้าง ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ให้ลิขสิทธิ์ในงานนั้นเป็นของผู้สร้างสรรค์ แต่นายจ้างมีสิทธิในงานนั้น ออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ ตามที่วัตถุประสงค์แห่งการจ้างแรงงานนั้น”**

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 575 ได้ให้ความหมายของสัญญาจ้างแรงงานว่า คือ **สัญญาจ้างซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่าลูกจ้าง ตกลงจะทำงานให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่านายจ้าง และนายจ้างตกลงจะให้สินจ้างตลอดเวลาที่ทำงานให้** ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างลูกจ้างกับนายจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน จะเป็นในลักษณะที่ลูกจ้าง **อยู่ในความดูแลของนายจ้างตามวัตถุประสงค์ของการจ้างแรงงาน ลูกจ้างอาจจะต้องลงเวลาเข้าทำงานและเลิกจากงาน มีการกำหนดวันทำงาน วันหยุด วันลา เวลาพัก ค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา ค่าทดแทน ค่าชดเชย ค่ารักษาพยาบาล ทั้งนี้เป็นไปตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน**

กฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ของไทยเรามุ่งหมายจะให้ความคุ้มครองแก่ผู้สร้างสรรค์เป็นสำคัญจึงให้ลิขสิทธิ์ในงานที่สร้างสรรค์ขึ้นตกเป็นของพนักงาน หรือลูกจ้าง แม้ผู้นั้นจะสร้างสรรค์งานขึ้นในฐานะเป็นพนักงาน หรือลูกจ้างมิได้สร้างงานขึ้นเองเป็นส่วนตัวก็ตาม ฉะนั้นหากพนักงาน หรือลูกจ้างตกลงให้งานที่ตนสร้างสรรค์ขึ้นเป็นของนายจ้าง หรือเป็นของตนเองและนายจ้างร่วมกัน **ข้อตกลงเช่นนี้กฎหมายกำหนดให้ทำเป็นหนังสือเพื่อให้เป็นหลักฐานแสดงว่า**

ลูกจ้างมีเจตนาแท้จริงที่จะให้เป็นเช่นนั้น เพราะลูกจ้างอยู่ในฐานะที่มีอำนาจต่อรองดีกว่านายจ้าง หากลูกจ้างกับนายจ้างเพียงตกลงกันด้วยวาจาย่อมไม่มีผลให้เป็นไปตามข้อตกลงนั้น

อย่างไรก็ตามในกรณีที่ไม่มีข้อตกลงที่ทำเป็นหนังสือไว้เป็นอย่างอื่น นายจ้างก็ยังมีสิทธิในงานนั้นออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ตามที่เป็นวัตถุประสงค์แห่งการจ้างงานนั้น หากงานสร้างสรรค์ที่สร้างขึ้นไม่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์แห่งการจ้างแรงงานนายจ้างก็ไม่มีสิทธิ

เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9523/2544 โจทก์บรรยายฟ้องยืนยันว่าโจทก์เป็นผู้สร้างสรรค์โปรแกรมคอมพิวเตอร์พิพาทนำไปติดตั้งในเครื่องคอมพิวเตอร์ IBMA/S400 ของจำเลย ซึ่งจำเลยมิได้ให้การปฏิเสธโดยชัดแจ้งว่าโจทก์มิใช่ผู้สร้างสรรค์โปรแกรมคอมพิวเตอร์พิพาทตามคำฟ้อง โดยจำเลยคงให้การเพียงว่าโจทก์มิใช่ผู้มีสิทธิในโปรแกรมคอมพิวเตอร์พิพาท หากลิขสิทธิ์ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ดังกล่าวเป็นของโจทก์ จำเลยก็ได้ละเมิดลิขสิทธิ์ต่อโจทก์เพราะจำเลยได้นำโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้น ไปใช้งานอันเป็นธุรกิจปกติของจำเลยตามที่ เป็นวัตถุประสงค์แห่งการจ้างแรงงานที่จำเลยได้จ้างโจทก์ ดังนั้นตามคำฟ้องและคำให้การของจำเลยดังกล่าวถือได้ว่าจำเลยรับว่าโจทก์เป็นผู้สร้างสรรค์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ตามคำฟ้อง จึงไม่มีประเด็นข้อพิพาทที่ว่าโจทก์เป็นผู้สร้างสรรค์โปรแกรมคอมพิวเตอร์พิพาทหรือไม่ ข้อเท็จจริงในคดีจึงต้องรับฟังเป็นยุติว่าโจทก์เป็นผู้สร้างสรรค์โปรแกรมคอมพิวเตอร์พิพาท เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้มีสัญชาติไทยเป็นผู้สร้างสรรค์โปรแกรมคอมพิวเตอร์พิพาทแล้ว โจทก์ย่อมเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้นตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ

แม้โจทก์เป็นลูกจ้างของจำเลยและโจทก์สร้างสรรค์โปรแกรมคอมพิวเตอร์พิพาท เพื่อใช้ในกิจการของจำเลยในฐานะที่โจทก์เป็นลูกจ้างของจำเลยก็ตาม แต่ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ มาตรา 9 ก็เป็นการยืนยันอยู่ว่างานโปรแกรมคอมพิวเตอร์พิพาทที่โจทก์สร้างสรรค์ขึ้นมาติดตั้งในเครื่องคอมพิวเตอร์ของจำเลยเพื่อใช้ในกิจการของจำเลยนั้นยังเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ของโจทก์อยู่ **เว้นแต่โจทก์ผู้เป็นลูกจ้างและจำเลยซึ่งเป็นนายจ้างจะได้ทำหนังสือตกลงกันไว้ให้งาน**

โปรแกรมคอมพิวเตอร์พิพาทที่โจทก์สร้างสรรค์ขึ้นมานั้นตกเป็นลิขสิทธิ์ของจำเลย ซึ่งไม่ปรากฏว่าโจทก์และจำเลยได้ทำหนังสือตกลงกันไว้ดังกล่าว จึงรับฟังได้ว่าโจทก์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานโปรแกรมคอมพิวเตอร์พิพาท

ระหว่างที่โจทก์เป็นลูกจ้างจำเลยนั้น โจทก์อนุญาตให้จำเลยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของโจทก์ในกิจการของจำเลย โดยปรากฏว่าโจทก์ไม่ได้คิดค่าตอบแทนในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์นี้จากจำเลย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโจทก์เอื้อเพื่อให้จำเลยใช้ประโยชน์จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของโจทก์ดังกล่าว เนื่องจากโจทก์เป็นลูกจ้างจำเลย แต่ต่อมาเมื่อโจทก์ออกจากการเป็นลูกจ้างจำเลยและไม่ประสงค์จะอนุญาตให้จำเลยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ดังกล่าวต่อไป โจทก์ก็ย่อมมีสิทธิทวงถามให้จำเลยคืนโปรแกรมคอมพิวเตอร์พิพาทแก่โจทก์ได้ แต่จำเลยไม่ยอมคืนให้และยังใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของโจทก์ต่อไป อันมีลักษณะเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินของโจทก์โดยมิชอบ ย่อมทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย กรณีถือได้ว่าจำเลยได้ทำละเมิดต่อโจทก์และศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438

บทสรุปสังคาย เมื่อนายจ้างเป็นนิติบุคคล วัตถุประสงค์แห่งการจ้างงานคงต้องดูจากวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้น และนอกจากนี้สิทธิของนายจ้างก็มีจำกัดอยู่เพียงประการเดียว คือ นำงานนั้นออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนตามที่ เป็นวัตถุประสงค์แห่งการจ้างแรงงาน นายจ้างจะนำงานนั้นไปทำซ้ำ หรือดัดแปลงไม่ได้ เพราะลิขสิทธิ์เป็นของลูกจ้าง หากจะทำเช่นนั้นนายจ้างก็ต้องได้รับความยินยอมของลูกจ้างก่อน มิฉะนั้นนายจ้างอาจจะต้องรับผิดชอบต่อลูกจ้างฐานละเมิดลิขสิทธิ์ของลูกจ้างได้